

Nr 173.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pensionsrätt för viss personal, som vid statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst; given Stockholms slott den 5 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, fråga om medgivande för viss personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar att utbyta liv- och kapitalförsäkringar m. m. mot pensioner. Föredraganden anför därvid följande.

Enligt 2 § 2 mom. a) civila tjänstepensionsreglementet var, där Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnade, från reglementets tillämpning undantagen tjänsteman, vilken vid statens övertagande av enskilt företag övergått till i reglementet avsedd befattning. För arbetare hade Kungl. Maj:t fastställt motsvarande undantag genom kungörelsen 1934: 583. Genom beslut den 3 november 1939 medgav Kungl. Maj:t, att anställningshavare, som i samband med statens övertagande av enskild järnväg övergått till anställning såsom

tjänsteman eller arbetare vid statens järnvägar och som icke vore delägare i enskild pensionsinrättning, finge erhålla pensionsrätt jämlikt bestämmelserna i civila tjänstepensionsreglementet respektive tjänstepensionsreglementet för arbetare.

De nu gällande tjänstepensionsreglementena för tjänstemän och arbetare i statens tjänst innehålla liknande undantagsbestämmelser (2 § 2 mom. allmänna tjänstepensionsreglementet och 2 § 2 mom. 1942 års tjänstepensionsreglemente för arbetare). I 1 § 1 mom. kungörelsen med föreskrifter rörande tillämpning av allmänna tjänste- och familjepensionsreglementena, m. m. (1942: 693) har förordnats, att allmänna tjänstepensionsreglementet skall äga tillämpning å tjänsteman, vilken vid statens övertagande helt eller delvis av enskilt företag övergått till befattning, som i reglementet avses, under förutsättning att tjänstemannen ej är delägare i enskild pensionsinrättning eller förutvarande enskild pensionsinrättning, som övertagits av staten, samt att han ej vid den tidpunkt, då befattningen erhållits, uppnått den levnadsålder, vid vilken pensionsåldern enligt reglementet inträder. I fråga om arbetare är motsvarande medgivande intaget i 1 § kungörelsen med föreskrifter rörande tillämpning av 1942 års tjänste- och familjepensionsreglementen för arbetare, m. m. (1942: 695). Enligt särskilt stadgande i tjänstepensionsreglementet för arbetare är arbetare, som uppnått 60 års ålder, utesluten från möjlighet att bli underkastad reglementets tillämpning.

I två lika lydande motioner vid 1942 års riksdag (I: 138 och II: 189) hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att från förutvarande Sala—Gysinge—Gävle järnväg i statens järnvägars tjänst övertagen personal, vilken på grund av förekomsten av liv- och kapitalförsäkring icke tillerkänts pensionsrätt efter övergången i statens tjänst, måtte, mot avstående av försäkringen till statens järnvägar, erhålla pensionsrätt enligt bestämmelserna för tjänstemän eller arbetare i statens tjänst. Över motionerna avgåvos utlåtanden av statskontoret och järnvägsstyrelsen. Järnvägsstyrelsen meddelade därvid, att i ärendet berörd personal, som övertagits från Sala—Gysinge—Gävle järnväg, erhållit pensionsrätt med undantag av två befattningshavare, stationskarlen J. H. Johansson och extra ordinarie stationskarlen E. A. Sahlström, vilka på grund av för hög levnadsålder icke kunnat erhålla pensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet. Båda hade avgått ur tjänst, Johansson den 1 september 1941 och Sahlström den 1 oktober 1941 och därvid erhållit å försäkringarna utfallande belopp, utgörande respektive 4,500 kronor och 3,500 kronor. Såväl järnvägsstyrelsen som statskontoret uttalade som sin mening, att motionerna icke borde föranleda någon riksdagens åtgärd.

Riksdagens bankoutskott anförde i utlåtande nr 39 följande.

Vad angår stationskarlen J. H. Johansson och extra ordinarie stationskarlen E. A. Sahlström, hava dessa icke kunnat ifrågakomma till erhållande av pensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet, enär de vid den tidpunkt, då möjlighet bereddes till pensionering enligt beslut av Kungl. Maj:t den 3 november 1939, redan uppnått stadgad pensionsålder, 60 år. De hava sedermera vid avgång ur statens järnvägars tjänst hösten 1941 endast erhållit å försäkringarna utfallande belopp, utgörande respektive 4,500 kronor och

3,500 kronor. Enligt vad utskottet inhämtat, kan såväl Johansson som Sahlström åberopa en långvarig anställningstid vid förutvarande Sala—Gysinge—Gävle järnväg. Med hänsyn härtill förefaller det sätt, på vilket deras pensionsförhållanden ordnats, föga tillfredsställande. Det synes fördensskull böra övervägas, huruvida icke även i förevarande två fall ett utbyte av kapitalförsäkringarna mot årliga pensioner skulle kunna komma till stånd. Emellertid äger utskottet icke möjlighet att på grundval av nu tillgängliga handlingar framlägga något förslag härom, än mindre överblicka, i vad mån ett beslut om pension i förevarande fall skulle kunna medföra konsekvenser i fråga om andra övertagna järnvägar. På grund härav anser sig utskottet icke för närvarande kunna taga ställning till pensionsfrågan. Utskottet vill i stället förorda, att denna fråga göres till föremål för utredning genom Kungl. Maj:ts försorg, om möjligt inom sådan tid, att förslag i ämnet kan föreläggas 1943 års riksdag. Därest pension anses böra beredas ifrågavarande två anställningshavare, synes det skäligt, att pensionsförmånerna — givetvis i utbyte mot försäkringsbeloppen — få utgå från den tidpunkt, då anställningarna vid statens järnvägar upphörde.

Enligt vad utskottet inhämtat, förekommer det vid vissa andra av staten övertagna eller till övertagande avsedda enskilda järnvägar, att personalen fått sin pensionsfråga ordnad genom liv- och kapitalförsäkringar. Järnvägsstyrelsen synes emellertid i möjligaste mån eftersträva en avveckling av denna form för pensionering genom personalens inordnande under de statliga pensioneringsbestämmelserna. Möjligen kunna härvid uppkomma fall av likartad beskaffenhet med de ovan två omförmälda. Den av utskottet i det föregående förordade utredningen bör givetvis omfatta även dylika fall.

Riksdagen har i skrivelse den 19 maj 1942 (nr 227), i överensstämmelse med utskottets hemställan, anhållit om utredning och förslag i fråga om utbyte av liv- och kapitalförsäkringar mot pensioner till i utskottets utlåtande avsedd personal vid av staten övertagna enskilda järnvägar.

Sedan Kungl. Maj:t den 5 juni 1942 anbefallt järnvägsstyrelsen att verkställa utredning och inkomma med förslag i den av riksdagen berörda frågan, har styrelsen den 15 december 1942 avgivit utlåtande i ärendet. Styrelsen har därvid till en början anfört följande.

Bland de befattningshavare, som i samband med statens övertagande av enskilda järnvägar övergått till anställning vid statens järnvägar, hava funnits såväl stadigvarande anställda arbetare som tjänstemän, vilka icke varit delägare i enskild pensionsinrättning. För omkring 300 av dessa har pensionsfrågan varit ordnad på så sätt, att befattningshavaren tecknat liv- och kapitalförsäkring till så stort belopp, som var och en kunnat erhålla mot en viss årspremie. Av premierna har järnvägen åtagit sig att betala viss del, i en del fall tredjedelen och i andra fall omkring hälften. Då statens järnvägar i och med statsförvärvet av vederbörande enskilda järnvägar övertagit järnvägsbolagens förpliktelser, har även skyldigheten att bestrida ifrågavarande premieandelar övergått till statens järnvägar.

I syfte att ernå mera enhetliga pensionsförhållanden ävensom för att bereda vederbörande en mera tillfredsställande pensionsform än vad ifrågavarande försäkring erbjuder, har järnvägsstyrelsen med berörda befattningshavare träffat överenskommelse om pensionsfrågans ordnande på så sätt, att vederbörande, med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 3 november 1939 angående pensionsrätt för viss personal, som i samband med statens övertagande av enskild järnväg övergått till anställning såsom tjänsteman eller arbetare vid statens järnvägar och som icke var delägare i enskild pensionsinrättning, er-

hållit pensionsrätt jämlikt bestämmelserna i vederbörligt tjänstepensionsreglemente mot att försäkringsavtalen för statens järnvägars vidkommande annullerades och att så stor del av återköpsvärdet, som belöpte sig på järnvägens andel i premiebetalningen, utbetalades till statens järnvägar. På så sätt har pensionsrätt enligt vederbörande statliga pensionsreglementen kunnat tillerkännas samtliga ovannämnda befattningshavare med undantag av ett fåtal, vilka redan uppnått den levnadsålder, vid vilken pensionsåldern enligt nyssnämnda reglementen inträder.

Järnvägsstyrelsen har vidare meddelat, att det, utom beträffande de i motionerna angivna personerna, endast i tre fall förekommit, att från enskild järnväg övertagen anställningshavare med kapitalförsäkring på grund av för hög levnadsålder icke kunnat erhålla pensionsrätt enligt de statliga pensionsreglementena. Järnvägsstyrelsen anför beträffande dessa befattningshavare följande.

Dessa äro reparatören H. Andersson och stationskarlen C. A. Harbeck, båda födda år 1880, anställda vid Kalmar järnvägar år 1919 och med kapitalförsäkringar på 7,000 kronor vardera som pensionsförmån samt extra ordinarie stationskarlen L. B. Ibohm, född år 1879, anställd vid Kalmar järnvägar år 1911 och med kapitalförsäkring på 6,000 kronor som pensionsförmån. De hava övergått till statens järnvägar den 1 juli 1940 och äro samtliga fortfarande i tjänst. Med hänsyn till att försäkringarna icke utfalla förrän vederbörande uppnått 65 levnadsår är det avsett, att de skola få kvarstå i tjänst intill dess.

I fråga om utbytet av försäkringar mot pensioner för de ifrågakommande fem personerna anför järnvägsstyrelsen.

Därest statsmakterna besluta, att årspension skall beredas ovannämnda fem personer i utbyte mot å försäkringarna utfallande belopp, får järnvägsstyrelsen föreslå, att denna angelägenhet ordnas, vad Johansson och Sahlström beträffar på så sätt, att de räknat från dagen för avgång ur tjänst tillerkännas pension enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst samt att en var i utbyte härför till statens järnvägar inbetalar ett belopp, som motsvarar så stor del av försäkringssumman, som belöper sig på järnvägens andel i premiebetalningen. Nämnda andel utgör i båda fallen elva tjuogoendelar. Vid sådant förhållande skulle Johansson och Sahlström till statens järnvägar inbetala respektive 2,357 kronor och 1,833 kronor och i stället tillerkännas pension, som, med tillgodoräkande — i enlighet med av järnvägsstyrelsen under senare tid tillämpad praxis — av två tredjedelar av anställningstiden vid Sala—Gysinge—Gävle järnväg, för Johansson komme att uppgå till 58 kronor och för Sahlström till 45 kronor per månad. Härtill komma kristillägg och dyrtidstillägg enligt fastställda grunder, vilka vid nuvarande indexläge utgöra sammanlagt 39.68 kronor respektive 32.84 kronor per månad. De sammanlagda pensionsförmånerna skulle således under nuvarande förhållanden för Johansson komma att uppgå till 97.68 kronor och för Sahlström till 77.84 kronor per månad.

Vad beträffar de tre från Kalmar järnvägar övertagna befattningshavarna anses pensionsfrågan under angiven förutsättning böra ordnas på enahanda sätt, därest vederbörande själv så önskar vid avgång ur tjänst efter uppnådda 65 levnadsår, då respektive kapitalförsäkringar utfalla. Den pension, som i så fall skulle komma att utgå med tillämpning av nu gällande föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst, Kungl. Maj:ts

kungörelse den 30 juni 1942 (nr 696), utgör, med tillgodoräknande av två tredjedelar av anställningstiden vid Kalmar järnvägar, för reparatör Andersson och stationskarl Harbeck 53 kronor och för extra ordinarie stationskarl Ibohm 70 kronor per månad. Härtill komma rörligt tillägg och kristillägg, vilka vid nuvarande indexläge utgå med sammanlagt 31 % å ovannämnda belopp.

Järnvägsstyrelsen ifrågasätter jämväl utbyte i vissa fall av sparkassekapital mot pension och anför härom.

Förutom de nu nämnda befattningshavarna, vilkas pensionering varit ordnad genom kapitalförsäkring, finnas vid statens järnvägar ett tiotal, likaledes från enskilda järnvägar övertagna befattningshavare, vilka hava sin pensionering ordnad genom sparkassekonto, på vilket järnvägen och befattningshavaren göra månatliga insättningar, i regel med lika stora belopp. Även beträffande dessa befattningshavare avser järnvägsstyrelsen att efter hand ordna pensionsfrågan så, att vederbörande erhåller pensionsrätt enligt respektive statliga pensionsreglementen mot att så stor del av å sparkassekonto inestående medel, som belöper sig på järnvägens insättningar, inbetalas till statens järnvägar. En av befattningshavarna i fråga, extra ordinarie stationskarlen J. F. Bäckström, som övertagits från Kalmar—Berga järnväg, är född år 1881 och har således redan fyllt 60 år. Han kan därför icke erhålla pensionsrätt enligt allmänna tjänstepensionsreglementet. Bäckströms sparkassekonto utvisar för närvarande en behållning av i runt tal 6,700 kronor. Insättning sker med 20 kronor per månad. Av detta belopp erläggas statens järnvägar och Bäckström vardera hälften. Bäckström anställdes vid Kalmar—Berga järnväg år 1907. Hans pensionsförhållanden anses böra ordnas på enahanda sätt som för de tre från Kalmar järnvägar övertagna befattningshavarna, allt under förutsättning att han själv så önskar. Bäckström skulle i så fall komma i åtnjutande av pension med 87 kronor per månad, vartill komma författningens tillägg, som vid nuvarande indexläge uppgå till 26.97 kronor per månad. Vidare har en, likaledes från Kalmar—Berga järnväg övertagen befattningshavare, med sparkassekonto som pensionsförmån, avgått ur statens järnvägars tjänst, nämligen banvakten J. W. Karlsson, född år 1878 och anställd vid förenämnda järnväg år 1899. Karlsson avgick ur tjänst den 1 juni 1941 och erhöi därvid å sparkassekonto inestående 7,750 kronor. Insättning å kontot hade skett månatligen med 10 kronor, vartill järnvägen och Karlsson bidragit med hälften vardera. Karlsson bör, om han så önskar, kunna få sin pensionsfråga ordnad på samma sätt, som ovan är ifrågasatt beträffande från Sala—Gysinge—Gävle järnväg övertagna stationskarlen Johansson och extra ordinarie stationskarlen Sahlström. Vid sådant förhållande skulle Karlsson komma i åtnjutande av en pension av 71 kronor per månad. Härtill komma författningens tillägg, vilka vid nuvarande indexläge utgöra sammanlagt 46:08 kronor per månad.

Ovan angivna fall äro för närvarande de enda, som äro likartade med de två i bankoutskottets utlåtande omförmälda från förutvarande Sala—Gysinge—Gävle järnväg. Efter hand som flera enskilda järnvägar förstättligas, kan det emellertid förväntas, att ytterligare fall av likartad beskaffenhet giva sig tillkänna.

Järnvägsstyrelsen har slutligen hemställt, att, därest statsmakterna skulle besluta utbyte av liv- och kapitalförsäkring eller sparkassekapital mot årlig pension i omförmälda och framtida likartade fall, styrelsen måtte erhålla bemyndigande att på föreslaget sätt ordna denna angelägenhet med tillämpning av 1934 eller 1942 års s. k. summariska bestämmelser.

Statskontoret har i utlåtande den 12 januari 1943 anfört.

Genom den verkställda utredningen har ådagalagts, att ordnandet av pensionsfrågan för ovannämnda personal på i motionerna avsett sätt komme att medföra konsekvenser ifråga om personal vid andra övertagna järnvägar, ävensom att ytterligare fall av likartad beskaffenhet i framtiden kunde förväntas giva sig tillkänna. Därest emellertid trots angivna förhållande en reglering av pensionsförhållandena för de med utredningen åsyftade befattningshavarna anses böra komma till stånd efter de av riksdagen anvisade riktlinjerna, synes det av järnvägsstyrelsen i sådant syfte framlagda förslaget innebära en godtagbar lösning.

Departements-
chefen.

Tjänsteman eller arbetare, som i samband med statens övertagande av enskild järnväg erhåller statsanställning, kan enligt gällande bestämmelser erhålla pensionsrätt enligt de statliga reglementena, där han icke tidigare varit delägare i enskild pensionsinrättning och icke heller uppnått pensionsåldern enligt statliga bestämmelser. I det stora flertalet fall, där premieinbetalning för liv- och kapitalförsäkring eller insättning å sparkassekonto fått ersätta anslutning till en pensionskassa, har sålunda hinder icke förelegat att för de anställda tillämpa de statliga pensionsreglementena. Därvid har till statens järnvägar inbetalats så stort belopp av försäkringen eller sparkassekontot, som svarat mot järnvägens andel i försäkringspremien eller insättningen å sparkassekontot. Har emellertid den anställde uppnått pensionsåldern innan staten övertog banan eller innan järnvägsstyrelsen den 3 november 1939 erhöll bemyndigande att ordna statlig pension för viss övertagen personal, ha de statliga tjänstepensionsbestämmelserna ansetts icke kunna erhålla tillämpning å honom.

Såsom av den verkställda utredningen framgår är det endast i ett fåtal fall som den anställde på grund av levnadsåldern icke kunnat bli underkastad de statliga tjänstepensionsreglementena. Järnvägsstyrelsen har ifrågasatt, att därest utbyte av liv- och kapitalförsäkring m. m. mot pension skulle finnas böra ske, denna skulle beräknas i enlighet med de s. k. summariska bestämmelserna. Emot denna lösning i och för sig har någon erinran icke riktats från statskontorets sida. De härvid ifrågakommande pensionsbeloppen med tillägg inberäknade skulle variera mellan omkring 833 kronor och 1,404 kronor för år.

För egen del vill jag icke motsätta mig, att pensionsfrågan regleras på sätt av järnvägsstyrelsen ifrågasatts i de nu föreliggande fallen såväl som i framtida likartade fall. Riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser i ämnet torde böra inhämtas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats, meddela bestämmelser rörande pensionsrätt för viss personal, som vid statens övertagande av enskild järnväg övergått i statens järnvägars tjänst.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ivar Löfqvist.
